

Mapping Dialect Region of Thailand :
a Case Study of the Borderlines of Central Thai Dialect

Sirivilai Teerarojanarat

M.R. Kalaya Tingsabadh

Abstract

Linguists have divided Thai dialects into four main groups - Northern Thai, Northeastern Thai, Central Thai, and Southern Thai. Up to now studies and research projects attempting to create a map of Thai dialect region covering the whole country are scarce. This article aims to present the resultant dialect region of Thailand, focusing on establishing the lexical boundaries of the two Thai dialect regions, Central and Non-central Thai. Dissimilar from others, analysis of data in this research was carried out by integrating the Geographic Information System with the lexical analysis method in dialectology. Two findings can be summarized as follows: (1) the created dialect boundaries were drawn consistently on the basis of district boundaries, separating the areas of people speaking Central Thai between $\geq 50\%$ and $< 50\%$; and (2) a comparison between the created dialect regions and the geographical regions shows the incomplete coincidence of boundaries in most areas. The two types of areas however have close proximity.

การสร้างแผนที่ภูมิภาคทางภาษาถิ่นของประเทศไทย: กรณีศึกษาแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลาง¹

ศิริวิไล ชีระโรจนารัตน์²

ม.ร.ว. กัลยา ดิงศกัทธิย์³

บทคัดย่อ

นักภาษาศาสตร์แบ่งภาษาไทยถิ่นในประเทศไทยออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นใต้ พบว่าการศึกษาและงานวิจัยเพื่อสร้างแผนที่ภูมิภาคทางภาษาถิ่นที่ครอบคลุมทั้งประเทศยังไม่เป็นที่ปรากฏมากนักในปัจจุบัน บทความนี้มีจุดมุ่งหมายในการนำเสนอผลการศึกษาการแบ่งภูมิภาคทางภาษาถิ่นของประเทศไทย การศึกษามุ่งกำหนดเฉพาะแนวแบ่งเขตภาษาถิ่นด้านคำศัพท์ระหว่าง 2 ภูมิภาค คือ ภูมิภาคภาษาไทยถิ่นกลางกับภูมิภาคภาษาไทยถิ่นอื่น งานวิจัยนี้มีข้อแตกต่างกับงานวิจัยอื่นๆที่ผ่านมาคือ การวิเคราะห์ข้อมูลได้นำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาประยุกต์ใช้ร่วมกับวิธีการวิเคราะห์คำศัพท์ในวิทยาภาษาถิ่น ผลการวิจัยสรุปได้ว่า (1) แนวแบ่งเขตภาษาที่สร้างขึ้นลากตามเส้นแบ่งเขตของอำเภอได้อย่างต่อเนื่อง แบ่งเขตภาษาถิ่นออกเป็น 2 ภูมิภาค คือ ภูมิภาคภาษาไทยถิ่นกลางกับภูมิภาคภาษาไทยถิ่นอื่น โดยลากแบ่งระหว่างบริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางตั้งแต่ 50% ขึ้นไปและบริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางน้อยกว่า 50% และ (2) เมื่อเปรียบเทียบเขตภาษาถิ่นกลางตามภูมิภาคภาษาถิ่นกับภูมิภาคทางภูมิศาสตร์พบว่าไม่ได้ครอบคลุมพื้นที่เดียวกันในพื้นที่ส่วนใหญ่ แต่มีพื้นที่ส่วนที่ครอบคลุมใกล้เคียงกันมากพอควร

¹ บทความวิจัยนี้คัดดัดแปลงมาจากรายงานการวิจัยเรื่อง “การสร้างแผนที่แนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอื่นด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์” คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2552

² อาจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. บทนำ

ตามนิยามของราชบัณฑิตยสถาน(2545) “ภูมิภาค (region) หมายถึงบริเวณพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งบนพื้นผิวโลกที่กำหนดขึ้นเป็นส่วนต่างๆแยกออกจากกัน โดยภายในแต่ละส่วนนั้นมีลักษณะบางอย่างหรือหลายๆอย่างที่คล้ายคลึงกัน ในขณะที่เดียวกันก็แตกต่างไปจากส่วนอื่นๆที่อยู่ใกล้เคียงโดยรอบ” การแบ่งภูมิภาคนั้นจะใช้เกณฑ์แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาและการนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้จะช่วยให้สามารถเข้าใจถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นภายในกรอบของพื้นที่รวมทั้งหมด (ราชบัณฑิตยสถาน 2545)

ในปัจจุบัน การแบ่งภูมิภาคของประเทศไทยมักยึดถือการแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ตามข้อเสนอของคณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ การแบ่งใช้เกณฑ์ในด้านลักษณะภูมิประเทศเป็นหลัก แต่ก็ได้นำลักษณะทางด้านภูมิอากาศ วัฒนธรรม เชื้อชาติ ภาษา และความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่นมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณาด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน 2545) ทั้งนี้ได้แบ่งประเทศไทยออกเป็น 6 ภูมิภาคคือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ นอกจากนี้การแบ่งภูมิภาคที่เป็นที่นิยมอีกอย่างหนึ่งคือ การแบ่งภูมิภาคตามข้อเสนอของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การแบ่งใช้เกณฑ์ทางด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่เป็นหลัก ซึ่งได้มีการแบ่งประเทศไทยออกเป็น 6 ภูมิภาคเช่นกัน ขอบเขตของภูมิภาคคล้ายคลึงกับภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ แต่ก็มีบางภาคที่มีขอบเขตที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ดี ในสาขานามนุษยศาสตร์ การแบ่งภูมิภาคในเชิงภาษาและวัฒนธรรมยังไม่เป็นที่ปรากฏมากนัก สุจิตต์ วงษ์เทศ⁴ (2551) ได้นำเสนอแผนที่ประวัติศาสตร์และแผนที่วัฒนธรรมของ (สยาม) ประเทศไทย โดยจัดแบ่งตาม “เขตพื้นที่ทางวัฒนธรรม”ที่กำหนดขึ้น การแบ่งภูมิภาคทางวัฒนธรรมดังกล่าวอาศัยการอนุมานจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ปรากฏ รวมทั้งคำอธิบายของผู้รู้และนักวิชาการในศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เช่น สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ จิตร ภูมิศักดิ์ ศรีศักร วัลลิโภดม นิธิ เอียวศรีวงศ์ เป็นต้น งานวิจัยของสุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ (2547) ได้นำเสนอ“แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย” โดยคณะวิจัยได้รวบรวมและบันทึกภาษาต่าง ๆ ที่พูดในประเทศไทยทั่วประเทศว่ามีผู้ใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ใดบ้าง พูดในท้องที่ใด รวมทั้งมีจำนวนผู้พูดมากน้อยเพียงใด ข้อมูลจากทั้งสองตัวอย่างจัดได้ว่าเป็นข้อมูลเชิงมนุษยศาสตร์และวัฒนธรรมที่จะใช้เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ในอนาคต

สำหรับงานทางภาษาและภาษาถิ่นนั้น ภาษาไทยถิ่นที่ใช้กันอยู่ในประเทศไทยนิยมเรียกชื่อภาษาถิ่นตามความแตกต่างของสภาพภูมิศาสตร์หรือท้องถิ่นที่ผู้พูดอาศัยอยู่เป็นหลัก ในปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับในหมู่นักภาษาศาสตร์ว่าภาษาไทยถิ่นในประเทศไทยมีการแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ 4 กลุ่ม ได้แก่ ภาษาไทย

⁴หนังสือแผนที่ประวัติศาสตร์และแผนที่วัฒนธรรมของ (สยาม) ประเทศไทย ของ สุจิตต์ วงษ์เทศ ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเอกสารอ้างอิงไว้อย่างชัดเจน

ถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นใต้ หนังสือของเรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์ (2531) และ สมทรง บุรุษพัฒน์ (2543) เป็นตัวอย่างของความพยายามในการรวบรวม จัดกลุ่มและกำหนด บริเวณที่ใช้ภาษาถิ่นของประเทศไทยตามเขตการปกครองระดับจังหวัด เช่น จังหวัดสุโขทัยใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง เป็นต้น จากการรวบรวมผลงานวิจัยภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของประเทศไทยเฉพาะภาษาตระกูลไท จนถึงปี 2543 ของสมทรง บุรุษพัฒน์ (2543) พบว่าในบรรดาเรื่องต่าง ๆ ที่ศึกษาวิจัยนี้ ประมาณร้อยละ 80 เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการแปรของคำศัพท์ ขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษามีตั้งแต่ครอบคลุมบริเวณส่วน หนึ่งหรือครอบคลุมเฉพาะบริเวณรอยต่อระหว่างอำเภอ จังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง ภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง จนถึงครอบคลุมโดยรวมทั้งประเทศ อย่างไรก็ตามงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการเลือกพื้นที่ศึกษาภายในจังหวัด เดียว โดยงานวิจัยภาษาไทยถิ่นซึ่งครอบคลุมข้อมูลทั้งประเทศมีจำนวนน้อยที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ 7 ของงานวิจัยภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นทั้งหมด งานวิจัยเท่าที่ผ่านมาได้แก่ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทฉบับจิต ของ Somsonge (1978) บทความของ จริญญา บุญพันธ์ และ วันทนีย์ พันธชาติ (2526) และงานวิจัยของ ชลิดาในรูปแบบวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทฉบับจิต (Rinprom 1987 อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์ 2543) และในรูปแบบรายงานวิจัย (ชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ 2533) นอกจากนี้ ในระยะ 15 ปีที่ผ่านมาไม่ ปรากฏว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นในเชิงภาพรวมระดับประเทศและ แสดงผลลัพธ์ในรูปแบบแผนที่

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายในการนำเสนอผลลัพธ์แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางของประเทศไทย ด้านคำศัพท์เพื่อใช้เป็นตัวแบ่งภูมิภาคทางภาษาถิ่นระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอื่น ผลลัพธ์ที่จะนำเสนอในบทความนี้มีข้อแตกต่างกับงานวิจัยอื่นๆที่ผ่านมา คือ แนวแบ่งเขตภาษาที่สร้างขึ้น เกิดจากการนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาประยุกต์ใช้ร่วมกับวิธีการวิเคราะห์คำศัพท์ทางวิทยาภาษา ถิ่น เพื่อช่วยให้การซ้อนทับข้อมูลหน่วยย่อยในเชิงพื้นที่เข้าด้วยกันมีความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด การ ซ้อนทับเป็นการซ้อนทับข้อมูลจำนวนมาก คือ 170 หน่วยย่อย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การซ้อนทับ แผนที่แสดงการกระจายของคำศัพท์ 170 แผ่นเข้าด้วยกันในคราวเดียวกัน โดยแผนที่แต่ละแผ่นแสดง คำศัพท์ที่มีความหมายเดียวกัน การนำเสนอผลทำในรูปแบบแผนที่แนวแบ่งเขตภาษา โดยแบ่งเขตภาษา ถิ่นออกเป็น 2 ภูมิภาค คือ ภูมิภาคภาษาถิ่นไทยกลางกับภูมิภาคภาษาถิ่นอื่น ผลลัพธ์ที่ได้จึงเป็นอีก ทางเลือกหนึ่งในการแสดงภูมิภาคทางภาษาถิ่นของประเทศไทย ในส่วนถัดไปจะเป็นการปูพื้นเกี่ยวกับ แผนที่ภาษา แนวแบ่งเขตภาษา และข้อจำกัดการวิจัยแนวแบ่งเขตภาษา และในลำดับท้ายสุดจะได้ นำเสนอการจัดทำแผนที่แนวแบ่งเขตภาษาโดยเน้นการแสดงผลการวิจัยและการอภิปรายผล รวมทั้ง ข้อเสนอแนะและทิศทางการวิจัยเพิ่มเติมในอนาคต

2. แนวแบ่งเขตภาษา: ปัญหาและแนวทางในการวิจัย

การศึกษาวิจัยภาษาถิ่นของประเทศไทยมีมานานกว่า 45 ปี (สมทรง บุรุษพัฒน์ 2543, Tingsabadh 1985) แต่การนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบแผนที่ภาษาเริ่มมีมาเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา โดยทั่วไปแผน

ที่ภาษามักจัดทำใน 3 ลักษณะ คือ แผนที่แสดงการแปรของภาษา แผนที่แสดงเส้นแบ่งเขตภาษา และแผนที่แสดงแนวแบ่งเขตภาษา (สมทรง บุรุษพัฒน์ 2543) (1) แผนที่แสดงการแปรของภาษานำเสนอการปรากฏของรูปแปรทางเสียง (สระ พยัญชนะหรือวรรณยุกต์) คำศัพท์ หรือลักษณะทางไวยากรณ์ ข้อมูลที่เก็บมาจะถูกนำมาแสดงลงบนแผนที่ โดยส่วนใหญ่มักใช้แทนด้วยสัญลักษณ์จุด แต่ละสัญลักษณ์แสดงรูปแปรทางภาษาที่ปรากฏ ณ ตำแหน่งเก็บข้อมูลนั้นๆ แผนที่ประเภทนี้แสดงลักษณะการกระจายและ/หรือการกระจุกตัวของรูปแปรทางภาษาในบริเวณต่างๆ (2) แผนที่แสดงเส้นแบ่งเขตภาษา (isogloss map) นำเสนอเส้นสมมติที่ลากขึ้นเพื่อแบ่งบริเวณที่มีการใช้ลักษณะทางภาษาแตกต่างกัน เช่น เส้นสมมติที่ลากเพื่อแบ่งเขตของคำศัพท์ (3) แผนที่แสดงแนวแบ่งเขตภาษา (boundary map) เกิดจากการนำแผนที่ที่แสดงเส้นแบ่งเขตภาษาหลายๆแผ่นมาซ้อนทับกัน เพื่อหาเส้นร่วมในการแบ่งภาษาถิ่นหนึ่งออกจากอีกภาษาถิ่นหนึ่ง แนวแบ่งเขตภาษา (boundary) แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ (1) แนวซึ่งเกิดจากการนำเส้นแบ่งเขตภาษาหลาย ๆ เส้นมาแสดงลงบนแผนที่แผ่นเดียวกัน เพื่อหาพื้นที่ที่มีการซ้อนทับกันอย่างหนาแน่นของเส้นแบ่งเขตภาษา ซึ่งมักจะกำหนดให้เป็นบริเวณที่แบ่งภาษาถิ่นหนึ่งออกจากอีกภาษาถิ่นหนึ่ง และ (2) แนวซึ่งแสดงการแบ่งบริเวณหนึ่งที่ใช้รูปแปรของพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ หรือคำศัพท์ ในสัดส่วนที่น้อยกว่าหรือมากกว่าอีกบริเวณหนึ่ง (วรรณพร ทองมาก 2525, วันทนีย์ พันธชาติ 2526, วิจินต์ ภาณุพงศ์ 2529)

การกำหนดแนวแบ่งเขตทั้ง 2 ประเภทมีอุปสรรคในการศึกษาและวิเคราะห์อยู่พอสมควร อันเป็นผลมาจากธรรมชาติของปรากฏการณ์ทางภาษาเป็นหลัก กล่าวคือ (1) การเปลี่ยนจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่งมักมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ไม่สามารถชี้บริเวณหรือตำแหน่งที่เป็นจุดเริ่มต้นหรือจุดสิ้นสุดของภาษาหนึ่ง ๆ ได้ชัดเจน ทำให้การกำหนดขอบเขตหรือพรมแดนของภาษาเป็นไปได้ยาก (Langacker 1968) (2) ในบางบริเวณ อาจพบว่ามีการใช้รูปในภาษาปะปนกันหลายรูปในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน หรือที่เรียกว่า “ภาษาผสม” โดยเฉพาะในบริเวณแนวรอยต่อภาษา นอกจากนี้ในแนวรอยต่อบางบริเวณยังอาจพบรูปเฉพาะถิ่นปรากฏอยู่ด้วยซึ่งทำให้การกำหนดแนวแบ่งเขตยุ่งยากเพิ่มขึ้น ความหลากหลายและการปะปนกันของภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาทำให้ตัดสินใจได้ยากว่าบริเวณนั้นใช้ภาษาใด และ (3) ภาษาที่พูดในบริเวณหนึ่งๆอาจมีความหลากหลายทางด้านเสียง คำศัพท์ หรือไวยากรณ์ วิธีการศึกษาที่แตกต่างกันทำให้ได้ผลลัพธ์ คือ แนวแบ่งเขตภาษาที่แตกต่างกันออกไปมากบ้างน้อยบ้าง นอกจากนี้การเลือกหน่วยอรรถที่นำมาใช้ในการศึกษา ปริมาณของหน่วยอรรถ รวมถึงวิธีการเก็บข้อมูล ก็อาจทำให้ผลลัพธ์การศึกษามีความหยาบละเอียดแตกต่างกันด้วย

นอกเหนือจากธรรมชาติของภาษาแล้ว การศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแผนที่ภาษาถิ่นในประเทศไทยเท่าที่ผ่านมายังมีข้อจำกัดในเรื่องความถูกต้องแม่นยำเชิงพื้นที่ ทั้งในแง่การนำเข้ตำแหน่งเก็บข้อมูลบนแผนที่ และการนำเอาแผนที่เชิงเลข (digital map) มาใช้ศึกษาประกอบเพื่อการวิเคราะห์และแสดงผลข้อมูลภาษา ทำให้การวิเคราะห์ภาษาอาจมีความคลาดเคลื่อนในเชิงตำแหน่งที่ตั้งและส่งผลกระทบต่อผลการแปลผล (ศิริวิไล ชีระโรจนรัตน์ 2551) นอกจากนี้ งานวิจัยเกี่ยวกับการลากแนวแบ่ง

เขตภาษาในปัจจุบันส่วนใหญ่มักกระทำโดยการนำแผนที่แผ่นกระดาษหรือแผ่นใสมาวางซ้อนทับกันเพื่อหาแนวแบ่งที่ตรงกันและลากแนวเขตภาษาด้วยมือ วิธีการที่กล่าวมานี้มีข้อจำกัดอย่างมากในการลากเส้นแนวแบ่ง โดยเฉพาะการลากเส้นในกรณีที่มีการซ้อนทับแผนที่ (isogloss) จำนวนมากหรือแผนที่ที่นำมาซ้อนกันมีมาตราส่วนต่างกัน รวมทั้งความคลาดเคลื่อนของมือในการลากแนว ทำให้การลากแนวคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงหรือสรุปผลได้อย่างหยابๆ ในงานวิจัยนี้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยให้การซ้อนทับเชิงพื้นที่ตรงกัน โดยทำการซ้อนทับชั้นข้อมูลแผนที่เส้นแบ่งเขตคำศัพท์ทั้ง 170 ชั้นเข้าด้วยกัน ภายใต้ระบบดังกล่าวนอกจากจะช่วยจัดการกับข้อมูลแผนที่ที่มีมาตราส่วนต่างกัน ยังช่วยลดข้อผิดพลาดต่าง ๆ และจัดความคลาดเคลื่อนในการลากแนวแบ่งเขตภาษา อีกทั้งทำให้สามารถกำหนดเขตภาษาได้ชัดเจนขึ้นอีกด้วย

3. กรณีศึกษา: แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลาง

3.1 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะการกำหนดแนวแบ่งเขตภาษาถิ่นระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง (Central Thai) และภาษาไทยถิ่นอื่น (Non-central Thai) โดยใช้คำศัพท์เป็นเกณฑ์ ทั้งนี้

- ภาษาไทยถิ่นกลาง ประกอบด้วยวิธภาษา (Varieties) ต่าง ๆ เช่น ภาษาไทยมาตรฐาน (Standard Thai) ภาษาไทยกรุงเทพฯ (Bangkok Thai) ภาษาไทยถิ่นกลางตะวันตก (Western Central Thai) ภาษาไทยถิ่นกลางตะวันออก (Eastern Central Thai) ภาษาไทยถิ่นกลางสำเนียงสุพรรณบุรี (Suphanburi accent of Central Thai) และภาษาไทยถิ่นกลางสำเนียงเพชรบุรี (Phetchaburi accent of Central Thai) เป็นต้น ภาษาไทยมาตรฐานเป็นวิธภาษาที่ใช้ในบริบทของการสื่อสารที่เป็นทางการ ใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย และในวิทยุโทรทัศน์ เป็นภาษาที่พูดโดยคนส่วนใหญ่ของประเทศ ถือเป็นภาษาทางการ
- ภาษาไทยถิ่นอื่น หมายถึง ภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ภาษาไทยถิ่นกลาง ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นใต้ รวมถึงวิธภาษาต่างๆ ในภาษาไทยถิ่นเหล่านี้ นอกจากนั้นบริเวณที่ข้อมูลที่เก็บได้แสดงว่าใช้ภาษาตั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไป ซึ่งจัดเป็นบริเวณที่มีการปะปนกันของภาษา ก็จัดรวมอยู่ในกลุ่มภาษาไทยถิ่นอื่นด้วย

พื้นที่วิจัยครอบคลุมข้อมูลในระดับตำบลของประเทศไทยทั่วประเทศ ยกเว้นกรุงเทพมหานคร⁵

⁵งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการกำหนดแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางออกจากภาษาไทยถิ่นอื่น ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาพื้นที่ที่ใช้ภาษาชนกลุ่มน้อย ผู้วิจัยจึงไม่ได้จำแนกข้อมูลคำศัพท์ในภาษาชนกลุ่มน้อยที่พบในประเทศไทยออกจากภาษาไทยถิ่นอื่น

⁶ ในภาพกว้างกรุงเทพมหานครเป็นบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลางที่เรียกว่า ภาษาไทยกรุงเทพฯ เหตุที่ตัดพื้นที่ของกรุงเทพฯ ออกจากงานวิจัยนี้เป็นเพราะกรุงเทพฯ เป็นบริเวณที่มีประชากรหลากหลายทั้งผู้ที่เป็นชาวกรุงเทพฯ แท้กำเนิด ผู้ที่อพยพย้ายถิ่นมาจากทั่วประเทศ และชาวต่างประเทศ

3.2 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยและวิธีวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้มีการรวบรวมและวิเคราะห์มาในระดับหนึ่งแล้วจาก “โครงการพัฒนาฐานข้อมูลคำศัพท์ภาษาไทยถิ่น” โครงการนี้เป็นความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม และ ศูนย์วิจัยความหลากหลายทางภาษา ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ ข้อมูลคำศัพท์ที่ใช้ในโครงการ ประกอบด้วยหน่วยย่อยจำนวน 170 หน่วยย่อย จากข้อมูลในระดับตำบลทั่วประเทศ (ดูรายการหน่วยย่อย ใน ‘ภาคผนวก’: ตารางที่1-1) การเก็บข้อมูลใช้วิธีการส่งแบบสอบถามผ่านเครือข่ายสภากาชาดของกระทรวงวัฒนธรรมในรอบแรกและโดยไปรษณีย์ในรอบที่สองในช่วงปี พ.ศ. 2545 - 2546 ไปยังทุกตำบลทั่วประเทศ จำนวน 7,226 ตำบล ได้รับข้อมูลตอบกลับ คิดเป็น 88% ของแบบสอบถามทั้งหมด การจัดเก็บข้อมูลใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 1 ปี (ศิริวิไล ธีระโรจนารัตน์และกัลยา ดิงศกัทธิ์ 2551)

การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ การจำแนกคำศัพท์ การกำหนดเส้นแบ่งเขตคำศัพท์ และ การกำหนดแนวแบ่งเขตภาษา ในการจำแนกคำศัพท์ ผู้วิจัยแยกคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นกลางออกจากคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นอื่นและภาษาอื่น โดยอ้างอิงจากฐานข้อมูลคำศัพท์และแผนที่ที่เป็นผลลัพธ์ของโครงการพัฒนาฐานข้อมูลคำศัพท์ภาษาไทยถิ่น คำศัพท์ที่เลือกเป็นคำศัพท์ของภาษาไทยถิ่นกลางคือคำศัพท์ที่ปรากฏในปริมาณสูงสุดในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย ทั้งนี้คำที่มีเสียงคล้ายคลึงกับคำดังกล่าวและปรากฏในบริเวณภาคกลางจะถูกจัดเป็นคำในภาษาไทยถิ่นกลางด้วย ดังตัวอย่างการจำแนกคำศัพท์ของหน่วยย่อย ‘น้ำค้าง ของงานวิจัยในตารางที่ 1

ตารางที่1 แสดงตัวอย่างผลการจำแนกคำศัพท์ของหน่วยย่อย ‘น้ำค้าง ของงานวิจัย

หน่วยย่อย	ภาษาไทยถิ่นกลาง	ภาษาไทยถิ่นอื่นและภาษาอื่น
น้ำค้าง	น้ำค้าง น้ำค้าง	น้ำหมอก เหมย ไอมง น้ำมาะ หมอก น้ำเหมย เกีย ตี้กฮิลเซิม เดียะกะละ ตี้กด อก อะต๊ับ เดียะคียง เป้อจอที ปุ้งซู้ ตะลุก อาเฮะห์โมง หมอกหมวย

หลังจากนั้น กลุ่มคำศัพท์ของภาษาไทยถิ่นกลางกับกลุ่มคำศัพท์ของภาษาไทยถิ่นอื่นและภาษาอื่นของแต่ละหน่วยย่อยจะถูกนำมาลงรหัส และแสดงผลในรูปแบบที่แสดงเส้นแบ่งเขตคำศัพท์ ในส่วนสุดท้ายคือการนำแผนที่แสดงเส้นแบ่งเขตคำศัพท์ 170 แผ่นมาซ้อนทับกันในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ แผนที่ที่สร้างขึ้นจากการซ้อนทับ ในที่นี้เรียกว่า ‘แผนที่ซ้อนทับคำศัพท์’ แผนที่ที่สร้างขึ้นนี้ใช้แสดงบริเวณที่มีความสอดคล้องของการซ้อนทับของกลุ่มคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลาง โดยระดับการซ้อนทับ 0-10% แสดงว่าบริเวณดังกล่าวมีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางน้อยที่สุด หรืออีกนัยหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าบริเวณ

ดังกล่าวมีการใช้ภาษาไทยถิ่นอื่นมากที่สุด ในทางตรงกันข้าม ระดับการซ้อนทับ 91-100% แสดงว่าบริเวณดังกล่าวมีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางมากที่สุด จากนั้นทำการลากแนวแบ่งภาษาจาก‘แผนที่ซ้อนทับคำศัพท์’ การลากใช้ตามเส้นแบ่งเขตของอำเภอ ลากแบ่งระหว่างบริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางตั้งแต่ 50% ขึ้นไปและบริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางน้อยกว่า 50%

3.3 ผลลัพธ์และการอภิปรายผล

ภาพที่1 และ ภาพที่2 แสดงผลลัพธ์แนวแบ่งเขตภาษาในรูปแบบแผนที่เส้นแนวแบ่งและเขตภาษาตามลำดับ ผลลัพธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นแนวแบ่งเขตภาษาในภาพรวมของประเทศซึ่งสามารถแบ่งภูมิภาคภาษาถิ่นออกเป็น 2 ภูมิภาค คือ ภูมิภาคภาษาไทยถิ่นกลางและภูมิภาคภาษาไทยถิ่นอื่นจากการวิเคราะห์ภาพแผนที่แนวแบ่งเขตภาษาที่สร้างขึ้น มีข้อสรุปและอภิปรายในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

(1) ความสามารถลากแนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอื่น

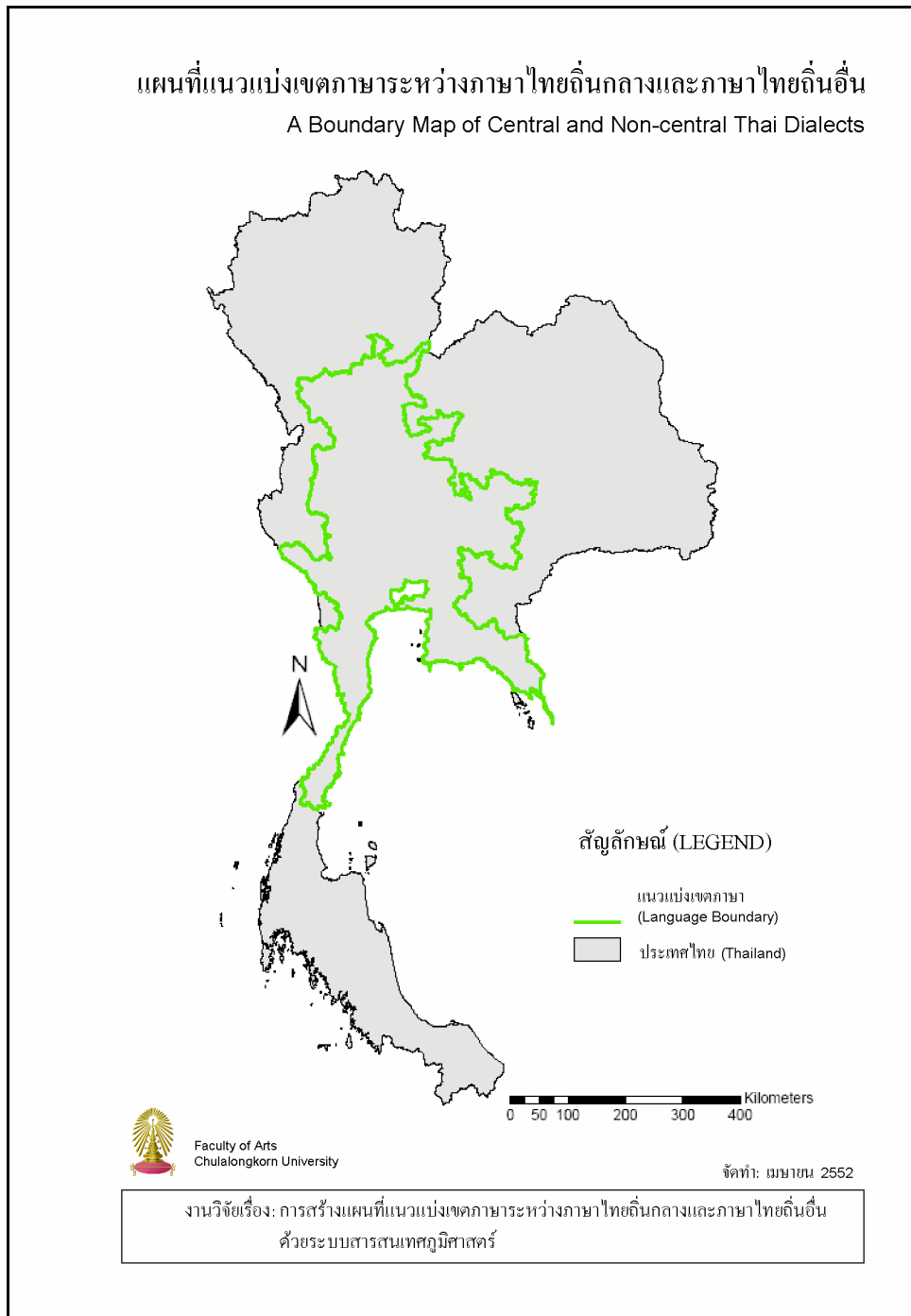
(2) บริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอื่นของประเทศไทยในภาพรวมระดับ

จังหวัด

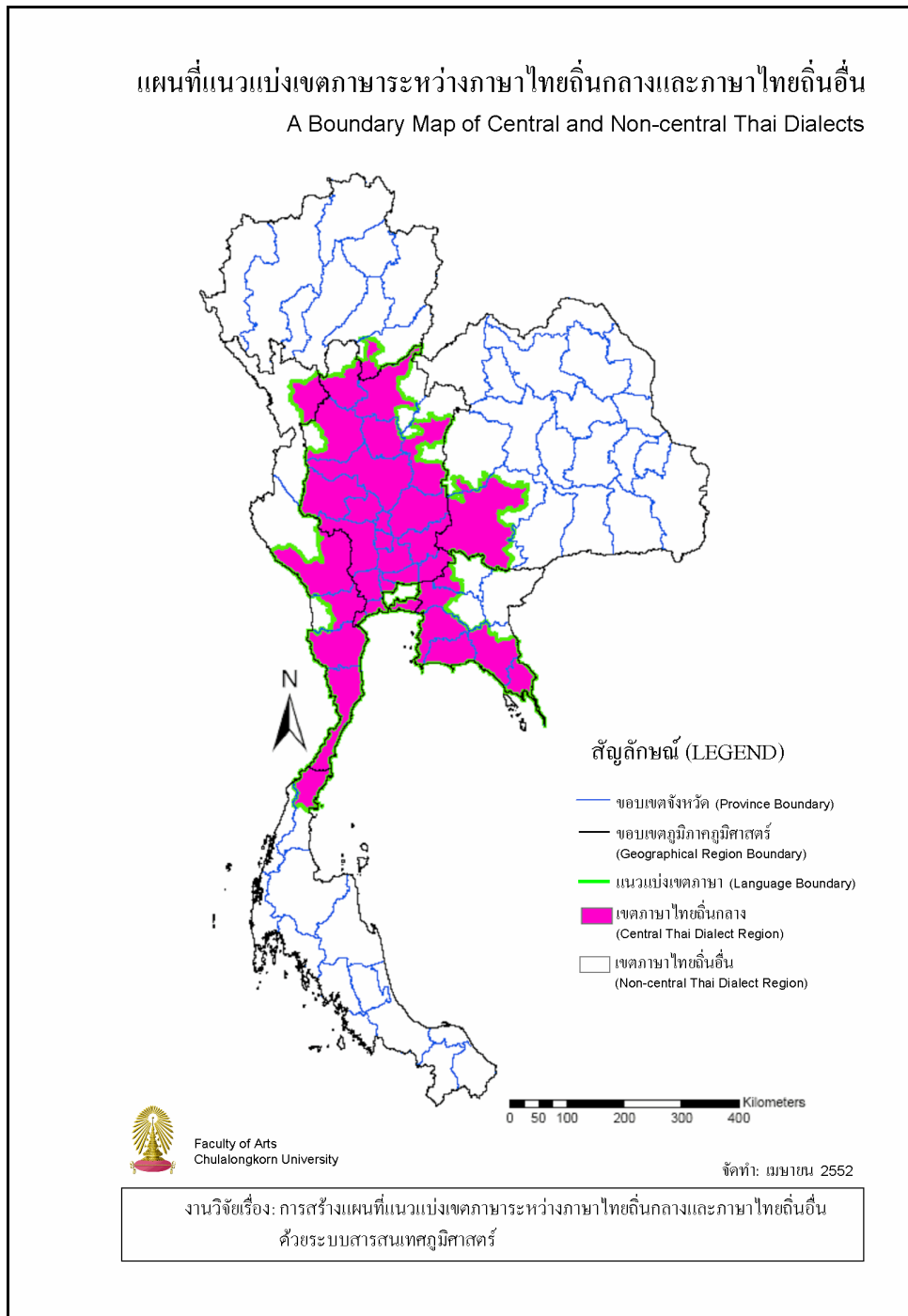
(3) การเปรียบเทียบความสอดคล้องของแนวแบ่งเขตตามเขตภูมิภาคภาษาไทยถิ่นกลางและแนวแบ่งเขตตามเขตภูมิภาคทางภูมิศาสตร์

(1) ความสามารถลากแนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอื่น ได้ข้อสรุปว่าสามารถลากแนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอื่นได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาเส้นแนวแบ่งในแต่ละภาค สรุปได้ดังนี้

⁷ จะกล่าวถึงเฉพาะภาษาไทยถิ่นอื่นจากนี้ไป เนื่องจากงานวิจัยนี้มุ่งหาแนวแบ่งเขตระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นอื่น

ภาพที่ 1 แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางและเขตภาษาไทยถิ่นอื่น แสดงในรูปเส้นแนวแบ่ง (หมายเหตุ: ภาษาไทยถิ่นอื่น ในที่นี้ หมายถึง ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นใต้ และบริเวณที่ใช้ภาษาตั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไป)

ภาพที่ 2 แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางและเขตภาษาไทยถิ่นอื่น แสดงในรูปเขตภาษา (หมายเหตุ: ภาษาไทยถิ่นอื่น ในที่นี้ หมายถึง ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นใต้ รวมถึง บริเวณที่มีการใช้ภาษาตั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไป)

ภาคกลาง ลากแนวแบ่งเขตภาษาได้ที่จังหวัดสุพรรณบุรี กาญจนบุรี อุทัยธานี นครสวรรค์ กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร เพชรบูรณ์ ลพบุรี นครนายก ปราจีนบุรี (ดูภาพประกอบใน 'ภาคผนวก': ภาพที่1-1 ภาพที่1-2 และ ภาพที่1-3) มีรายละเอียดดังนี้

แนวแบ่งเขตภาษาในภาคกลางพบระหว่าง	ร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ที่พบบริเวณแนวแบ่งระหว่าง อำเภอ (//)
อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี กับ อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี	66.49 // 48.07
อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี กับ อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี	54.37 // 48.07
อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี กับ อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี	54.37 // 30.46
อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี กับ อ.อุ้มผาง จ.ตาก	54.37 // 24.97
กิ่งอ.แม่वंก จ.นครสวรรค์ กับ อ.อุ้มผาง จ.ตาก	55.69 // 24.97
อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์ กับ อ.อุ้มผาง จ.ตาก	75.53 // 24.97
อ.คลองขลุง จ.กำแพงเพชร กับ อ.อุ้มผาง จ.ตาก	50.84 // 24.97
อ.คลองขลุง จ.กำแพงเพชร กับ อ.คลองลาน จ.กำแพงเพชร	50.84 // 37.48
อ.เมืองกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร กับ อ.คลองลาน จ.กำแพงเพชร	67.57 // 37.48
อ.บ้านด่านลานหอย จ.สุโขทัย กับ อ.เนิน จ.ลำปาง	56.14 // 28.42
อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย กับ อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย	75.11 // 30.07
อ.สวรรคโลก จ.สุโขทัย กับ อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย	82.46 // 30.07
อ.สวรรคโลก จ.สุโขทัย กับ อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	82.46 // 39.18
อ.ศรีนคร จ.สุโขทัย กับ อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	67.15 // 39.18
อ.วัดโบสถ์ จ.พิษณุโลก กับ อ.ทองแสนขัน จ.อุตรดิตถ์	85.00 // 44.74
อ.ชาติตระการ จ.พิษณุโลก กับ อ.ทองแสนขัน จ.อุตรดิตถ์	50.44 // 44.74
อ.ชาติตระการ จ.พิษณุโลก กับ อ.น้ำปาด จ.อุตรดิตถ์	50.44 // 26.64
อ.ชาติตระการ จ.พิษณุโลก กับ อ.เขียงคาน จ.เลย	50.44 // 26.23
อ.ชาติตระการ จ.พิษณุโลก กับ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก	50.44 // 39.07
อ.วังทอง จ.พิษณุโลก กับ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก	73.30 // 39.07
อ.วังทอง จ.พิษณุโลก กับ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	73.30 // 44.78
อ.วังทอง จ.พิษณุโลก กับ อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก	73.30 // 39.41
กิ่งอ.ตากเหล็ก จ.พิจิตร กับ อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก	64.40 // 39.41
อ.วังทรายพูน จ.พิจิตร กับ อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก	50.88 // 39.41
อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร กับ อ.วังโป่ง จ.เพชรบูรณ์	60.46 // 35.66
อ.ชนแดน จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.วังโป่ง จ.เพชรบูรณ์	89.51 // 35.66
อ.ชนแดน จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.หนองไผ่ จ.เพชรบูรณ์	89.51 // 47.59
อ.เมืองเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.วังโป่ง จ.เพชรบูรณ์	54.85 // 35.66
อ.เมืองเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก	54.85 // 39.41

แนวแบ่งเขตภาษาในภาคกลางพบว่า (ต่อ)	ร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ที่พบบริเวณแนวแบ่งระหว่าง อำเภอ (//)
อ.เมืองเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	54.85 // 44.78
อ.เมืองเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์	54.85 // 30.86
อ.เมืองเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ	54.85 // 29.33
อ.เมืองเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	54.85 // 29.29
อ.เมืองเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.แก่งคุดคู้ จ.ชัยภูมิ	54.85 // 26.84
อ.เมืองเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.หนองไผ่ จ.เพชรบูรณ์	54.85 // 47.59
อ.บึงสามพัน จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.หนองไผ่ จ.เพชรบูรณ์	52.93 // 47.59
อ.วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.แก่งคุดคู้ จ.ชัยภูมิ	53.12 // 26.84
อ.วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	53.12 // 44.96
อ.ศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์ กับ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	57.88 // 44.96
อ.ลำปาง จ.ลำปาง กับ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	52.79 // 44.96
อ.เมืองนครนายก จ.นครนายก กับ อ.ประจันตคาม จ.ปราจีนบุรี	71.49 // 41.34

หมายเหตุ: จากตารางข้างต้น สามารถอ่านตัวอย่างแนวแบ่งเขตภาษาที่พบระหว่างอ.เมืองนครนายก จ.นครนายก กับ อ.ประจันตคาม จ.ปราจีนบุรี ได้ว่า มีร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางเท่ากับ 71.49 และ 41.34 ตามลำดับ

ภาคเหนือ ลากแนวแบ่งเขตภาษาที่จังหวัดอุตรดิตถ์และแพร่ (ดูภาพประกอบใน ‘ภาคผนวก’: ภาพที่ 1-2) มีรายละเอียดดังนี้

แนวแบ่งเขตภาษาในภาคเหนือพบว่า	ร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ที่พบบริเวณแนวแบ่งระหว่าง อำเภอ (//)
อ.เมืองอุตรดิตถ์ จ.อุตรดิตถ์ กับ อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์	50.07 // 47.09
อ.เมืองอุตรดิตถ์ จ.อุตรดิตถ์ กับ อ.เด่นชัย จ.แพร่	50.07 // 27.42
อ.เมืองอุตรดิตถ์ จ.อุตรดิตถ์ กับ อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์	50.07 // 34.12
อ.เมืองอุตรดิตถ์ จ.อุตรดิตถ์ กับ อ.ทองแสนขัน จ.อุตรดิตถ์	50.07 // 44.74
อ.ตรอน จ.อุตรดิตถ์ กับ อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์	59.31 // 47.09
อ.ตรอน จ.อุตรดิตถ์ กับ อ.ทองแสนขัน จ.อุตรดิตถ์	59.31 // 44.74
อ.พิชัย จ.อุตรดิตถ์ กับ อ.ทองแสนขัน จ.อุตรดิตถ์	80.20 // 44.74

หมายเหตุ: จากตารางข้างต้น สามารถอ่านตัวอย่างแนวแบ่งเขตภาษาที่พบระหว่างอ.พิชัย จ.อุตรดิตถ์ กับ อ.ทองแสนขัน จ.อุตรดิตถ์ ได้ว่า มีร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางเท่ากับ 80.20 และ 44.74 ตามลำดับ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลากแนวแบ่งเขตภาษาที่จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ (ดูภาพประกอบใน ‘ภาคผนวก’: ภาพที่1-3) มีรายละเอียดดังนี้

แนวแบ่งเขตภาษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบระหว่าง	ร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ที่พบบริเวณแนวแบ่งระหว่าง อำเภอ (//)
อ.บำเหน็จณรงค์ จ.ชัยภูมิ กับ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	81.04 // 44.96
อ.บำเหน็จณรงค์ จ.ชัยภูมิ กับ อ.จัตุรัส จ.ชัยภูมิ	81.04 // 31.06
กิ่งอ.เนินสง่า จ.ชัยภูมิ กับ อ.จัตุรัส จ.ชัยภูมิ	65.41 // 31.06
กิ่งอ.เนินสง่า จ.ชัยภูมิ กับ อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ	65.41 // 30.51
กิ่งอ.เนินสง่า จ.ชัยภูมิ กับ อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ	65.41 // 29.16
อ.ด่านขุนทด จ.นครราชสีมา กับ กิ่งอ.เทพารักษ์ จ.นครราชสีมา	64.44 // -
อ.ด่านขุนทด จ.นครราชสีมา กับ อ.จัตุรัส จ.ชัยภูมิ	64.44 // 31.06
กิ่งอ.พระทองคำ จ.นครราชสีมา กับ อ.จัตุรัส จ.ชัยภูมิ	70.14 // 31.06
อ.บ้านเหลื่อม จ.นครราชสีมา กับ อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ	50.44 // 29.16
อ.บ้านเหลื่อม จ.นครราชสีมา กับ อ.แก้งสนามนาง จ.นครราชสีมา	50.44 // 38.88
อ.บ้านเหลื่อม จ.นครราชสีมา กับ อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา	50.44 // 48.32
อ.คง จ.นครราชสีมา กับ อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา	67.73 // 48.32
อ.โนนแดง จ.นครราชสีมา กับ อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา	52.16 // 48.32
อ.โนนแดง จ.นครราชสีมา กับ อ.สีดา จ.นครราชสีมา	52.16 // 33.53
อ.โนนแดง จ.นครราชสีมา กับ อ.ประทาย จ.นครราชสีมา	52.16 // 26.48
อ.พิมาย จ.นครราชสีมา กับ อ.ประทาย จ.นครราชสีมา	66.69 // 26.48
อ.พิมาย จ.นครราชสีมา กับ อ.ชุมพวง จ.นครราชสีมา	66.69 // 40.46
อ.พิมาย จ.นครราชสีมา กับ อ.ห้วยแถลง จ.นครราชสีมา	66.69 // 22.89
อ.พิมาย จ.นครราชสีมา กับ อ.จักราช จ.นครราชสีมา	66.69 // 46.15
อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา กับ อ.จักราช จ.นครราชสีมา	78.70 // 46.15
อ.เมืองนครราชสีมา จ.นครราชสีมา กับ อ.จักราช จ.นครราชสีมา	77.21 // 46.15
อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา กับ อ.จักราช จ.นครราชสีมา	76.64 // 46.15
อ.หนองบุญนาถ จ.นครราชสีมา กับ อ.จักราช จ.นครราชสีมา	70.78 // 46.15
อ.หนองบุญนาถ จ.นครราชสีมา กับ อ.หนองกี่ จ.บุรีรัมย์	70.78 // 38.68
อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา กับ อ.หนองกี่ จ.บุรีรัมย์	63.30 // 38.68
อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา กับ อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา	63.30 // 33.92
อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา กับ อ.พัฒนานคร จ.สระแก้ว	63.30 // 52.84

แนวแบ่งเขตภาษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพระหว่าง (ต่อ)	ร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ที่พบบริเวณแนวแบ่งระหว่าง อำเภอ (//)
อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา กับ อ.เมืองสระแก้ว จ.สระแก้ว	63.30 // 36.69
อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา กับ อ.นาดี จ.ปราจีนบุรี	63.30 // 45.29
กิ่งอ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา กับ อ.นาดี จ.ปราจีนบุรี	50.45 // 45.29
อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา กับ อ.ประจันตคาม จ.ปราจีนบุรี	70.97 // 41.34

หมายเหตุ: จากตารางข้างต้น สามารถอ่านตัวอย่างแนวแบ่งเขตภาษาที่พบระหว่างอ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา กับ อ.ประจันตคาม จ.ปราจีนบุรีได้ว่า มีร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางเท่ากับ 70.97 และ 41.34 ตามลำดับ

ภาคตะวันออกเฉียงใต้ ลากแนวแบ่งเขตภาษาที่จังหวัดปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี จันทบุรีและสระแก้ว (ดูภาพประกอบใน ‘ภาคผนวก’: ภาพที่1-4) มีรายละเอียดดังนี้

แนวแบ่งเขตภาษาในภาคตะวันออกเฉียงใต้พระหว่าง	ร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ที่พบบริเวณแนวแบ่งระหว่าง อำเภอ (//)
อ.เมืองปราจีนบุรี จ.ปราจีนบุรี กับ อ.ประจันตคาม จ.ปราจีนบุรี	85.93 // 41.34
อ.ศรีมหาโพธิ จ.ปราจีนบุรี กับ อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี	78.06 // 43.87
อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา กับ อ.สนมชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา	79.49 // 46.98
อ.แปลงยาว จ.ฉะเชิงเทรา กับ อ.สนมชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา	90.14 // 46.98
กิ่งอ.เกาะจันทร์ จ.ชลบุรี กับ กิ่งอ.ท่าตะเกียบ จ.ชลบุรี	76.63 // 30.80
อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี กับ กิ่งอ.ท่าตะเกียบ จ.ชลบุรี	61.88 // 30.80
กิ่งอ.แก่งหางแมว จ.จันทบุรี กับ กิ่งอ.ท่าตะเกียบ จ.ชลบุรี	89.67 // 30.80
กิ่งอ.แก่งหางแมว จ.จันทบุรี กับ กิ่งอ.วังสมบูรณ์ จ.สระแก้ว	89.67 // 0
กิ่งอ.แก่งหางแมว จ.จันทบุรี กับ อ.สอยดาว จ.จันทบุรี	89.67 // 41.50
กิ่งอ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี กับ อ.สอยดาว จ.จันทบุรี	94.09 // 41.50
อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี กับ อ.สอยดาว จ.จันทบุรี	55.34 // 41.50

หมายเหตุ: จากตารางข้างต้น สามารถอ่านตัวอย่างแนวแบ่งเขตภาษาที่พบระหว่างอ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี กับ อ.สอยดาว จ.จันทบุรีได้ว่า มีร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางเท่ากับ 55.34 และ 41.50 ตามลำดับ

ภาคใต้ ลากแนวแบ่งที่จังหวัดชุมพร และระนอง (ดูภาพประกอบใน ‘ภาคผนวก’: ภาพที่1-5) มีรายละเอียดดังนี้

แนวแบ่งเขตภาษาในภาคใต้พบระหว่าง	ร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ที่พบบริเวณแนวแบ่งระหว่าง อำเภอ (//)
อ.เมืองชุมพร จ.ชุมพร กับ อ.สวี จ.ชุมพร	57.94 // 47.26
อ.เมืองชุมพร จ.ชุมพร กับ อ.กระบุรี จ.ระนอง	57.94 // 48.75
อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร กับ อ.กระบุรี จ.ระนอง	61.59 // 48.75

หมายเหตุ: จากตารางข้างต้น สามารถอ่านตัวอย่างแนวแบ่งเขตภาษาที่พบระหว่างอ.ท่าแซะ จ.ชุมพร กับ อ.กระบุรี จ.ระนองได้ว่า มีร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางเท่ากับ 61.59 และ 48.75 ตามลำดับ

ภาคตะวันตก ลากแนวแบ่งเขตภาษาที่จังหวัด เพชรบุรี ราชบุรี กาญจนบุรีและตาก (ดูภาพประกอบใน ‘ภาคผนวก’: ภาพที่1-6) มีรายละเอียดดังนี้

แนวแบ่งเขตภาษาในภาคตะวันตกพบระหว่าง	ร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ที่พบบริเวณแนวแบ่งระหว่าง อำเภอ (//)
อ.หนองหญ้าปล้อง จ.เพชรบุรี กับ อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี	83.50 // 25.88
อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี กับ อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี	67.97 // 25.88
อ.จอมบึง จ.ราชบุรี กับ อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี	66.72 // 25.88
กิ่งอำเภอด่านมะขามเตี้ย จ.กาญจนบุรี กับ อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี	89.54 // 25.88
อ.เมืองกาญจนบุรี จ.กาญจนบุรี กับ ชายแดนประเทศพม่า	87.82 // -
อ.เมืองกาญจนบุรี จ.กาญจนบุรี กับ อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี	87.82 // 48.07
อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี กับ ชายแดนประเทศพม่า	94.97 // -
อ.บ่อพลอย จ.กาญจนบุรี กับ อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี	66.14 // 48.07
กิ่งอำเภอหนองปรือ จ.กาญจนบุรี กับ อ.ศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี	56.43 // 48.07
อ.เมืองตาก จ.ตาก กับ อ.พบพระ จ.ตาก	70.12 // 23.23
อ.เมืองตาก จ.ตาก กับ อ.แม่สอด จ.ตาก	70.12 // 26.95
อ.เมืองตาก จ.ตาก กับ อ.แม่ระมาด จ.ตาก	70.12 // 15.27
อ.บ้านตาก จ.ตาก กับ อ.แม่ระมาด จ.ตาก	53.52 // 15.27
อ.บ้านตาก จ.ตาก กับ อ.สามเงา จ.ตาก	53.52 // 34.33

หมายเหตุ: จากตารางข้างต้น สามารถอ่านตัวอย่างแนวแบ่งเขตภาษาที่พบระหว่างอ.บ้านตาก จ.ตาก กับ อ.สามเงา จ.ตากได้ว่า มีร้อยละการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางเท่ากับ 53.52 และ 34.33 ตามลำดับ

(2) บริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอื่นของประเทศไทยในภาพรวมระดับจังหวัด

จากแนวแบ่งเขตที่ลากขึ้นในหัวข้อที่ (1) ทำให้สามารถแบ่งบริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอื่นในภาพรวมระดับจังหวัดได้ (ดูภาพที่ 2 ประกอบ) ดังนี้คือ บริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางพบครอบคลุมทั้งหมดของจังหวัดพิจิตร อุทัยธานี นครสวรรค์ ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี นครนายก ตราด ชลบุรี ระยอง สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สระบุรี และพบในบริเวณส่วนใหญ่ของจังหวัดสุโขทัย พิชญ์โลก กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ นครราชสีมา กาญจนบุรี จันทบุรี ราชบุรี ฉะเชิงเทรา รวมทั้งบางส่วนของจังหวัดตาก ขุมพร อุดรดิตถ์ ชัยภูมิ ปราจีนบุรี สำหรับบริเวณอื่นๆที่เหลือจัดเป็นบริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นอื่นในประเทศไทย

(3) การเปรียบเทียบความสอดคล้องของแนวแบ่งเขตตามเขตภูมิภาคภาษาไทยถิ่นกลางและแนวแบ่งเขตตามเขตภูมิภาคทางภูมิศาสตร์

จากการเปรียบเทียบความสอดคล้องพบว่าแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคกลาง บางส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และส่วนใหญ่ของจังหวัดนครราชสีมา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ดูภาพที่ 2 ประกอบ) ในทางกลับกัน แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นอื่นครอบคลุมส่วนใหญ่ของภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า เขตภาษาไทยถิ่นกลางตามภูมิภาคทางภาษาดูใกล้เคียงกับเขตภาคกลางตามภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ไม่ได้มีขอบเขตพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่เดียวกันทั้งหมด แต่มีพื้นที่ส่วนที่ครอบคลุมใกล้เคียงกันมากพอควร ข้อที่น่าสังเกตอย่างหนึ่ง คือ เกณฑ์การกำหนดแนวแบ่งเขตภาษาในงานวิจัยนี้ทำให้ได้ผลลัพธ์ว่าจังหวัดนครราชสีมาเป็นพื้นที่ของภาษาไทยถิ่นกลาง⁸ ทั้งที่การแบ่งของภูมิภาคทางภูมิศาสตร์จัดจังหวัดนี้ไว้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของการแพร่ของภาษาไทยถิ่นกลางเข้าไปยังบริเวณดังกล่าวเนื่องจากจังหวัดนครราชสีมาเปรียบได้ว่าเป็น “ประตูสู่ภาคอีสาน” เป็นเมืองศูนย์กลางการคมนาคมที่ติดต่อไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรืออาจเกิดจากการอพยพของผู้พูดภาษาไทยถิ่นกลางจำนวนมากเข้าไปตั้งรกรากในจังหวัดนี้ในอดีต หรืออาจจะด้วยเหตุผลอื่น ๆ ซึ่งน่าจะศึกษาต่อไป

4. บทสรุปและทิศทางการวิจัยในอนาคต

บทความนี้ได้นำเสนอผลการศึกษาระบบภูมิภาคทางภาษาถิ่นของประเทศไทยโดยใช้เกณฑ์คำศัพท์ อาจกล่าวโดยสรุปว่า งานวิจัยนี้มีลักษณะเด่นดังนี้ คือ (1) งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการเลือกศึกษา

⁸ ภาษาไทยถิ่นกลางที่ใช้ในจังหวัดนครราชสีมาถูกเรียกว่า “ภาษาโคราช” วิจิตร ณ ภาณุพงศ์ (2529) พบว่าพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาทั้งหมดที่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสาน งานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาษาโคราชใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางเป็นส่วนใหญ่ (ดังที่ยืนยันโดยผลของงานวิจัยนี้) ส่วนระบบวรรณยุกต์นั้นก็มีลักษณะหลักของภาษาถิ่นอีสานปะปนกับภาษาไทยถิ่นกลาง

เฉพาะบางบริเวณ เช่น แนวรอยต่อภาษาระหว่างไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ เป็นต้น แต่งานวิจัยนี้ศึกษาครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ อีกทั้งใช้ข้อมูลภาษาที่มีความละเอียดในระดับตำบลและใช้หน่วยย่อยจำนวนมาก คือ 170 หน่วยย่อยในการวิเคราะห์ข้อมูล (2) เป็นการนำเทคโนโลยีภูมิศาสตร์มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดทำแผนที่แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นเชิงเลข (digital map) ของประเทศไทย ซึ่งยังไม่ปรากฏงานวิจัยในลักษณะนี้มาก่อนในประเทศไทย ผลงานวิจัยจึงสามารถนำไปใช้ร่วมกับข้อมูลหรือฐานข้อมูลเชิงเลขอื่นเพื่อขยายผลการศึกษาในงานด้านอื่นๆต่อไป เช่น การจัดทำแผนที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น (3) กระบวนการวิจัยใช้การบูรณาการความรู้ระหว่างศาสตร์ 2 แขนง อันได้แก่ ภาษาศาสตร์และภูมิศาสตร์ นับว่าเป็นงานวิจัยที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ในเชิงเทคนิควิธีการสำหรับงานภาษาศาสตร์ในประเทศไทย

ผลสำเร็จทำให้สามารถกำหนดแนวแบ่งเขตภาษาถิ่นและสามารถแบ่งภูมิภาคภาษาถิ่นได้อย่างชัดเจนออกเป็น 2 ภูมิภาค คือ ภูมิภาคภาษาไทยถิ่นกลางกับภูมิภาคภาษาไทยถิ่นอื่น ทั้งนี้ ผลของการวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทราบแนวทางที่ควรจะศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในเชิงลึกในอนาคต อีกทั้งจะสามารถดำเนินการต่อยอดไปสู่การกำหนดแนวแบ่งเขตภูมิภาคทางภาษาถิ่นสำหรับภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นใต้ด้วย แผนที่ที่ได้จะใช้เป็นแหล่งอ้างอิงที่สำคัญสำหรับงานวิทยาภาษาถิ่นในประเทศไทยต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัย ขอขอบคุณข้อมูลคำศัพท์จาก “โครงการพัฒนาฐานข้อมูลคำศัพท์ภาษาไทยถิ่น” และ แผนที่เขตการปกครองซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (Thailand Environment Institute, TEI) ในรูปแบบที่เชิงเลขเวกเตอร์ ‘shape file’ (Thailand on a Disc)

การดำเนินการวิจัยนี้จะเกิดขึ้นมิได้ หากไม่ได้รับเงินทุนสนับสนุนการวิจัยจาก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ ทุนพัฒนาอาจารย์ใหม่ กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งการดำเนินการวิจัยใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2552 ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณแหล่งทุนที่กล่าวมา ณ ที่นี้ด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- เจริญ บุญพันธ์และวันทนี พันธ์ชาติ. 2526. “การศึกษาการกระจายของคำศัพท์ในประเทศไทย : โครงการทดลอง”. ศาสตรแห่งภาษา ฉบับที่ 3 หน้า 27-62. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลิดา โรจนวัฒนาวุฒิ. 2533. ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทย 4 ถิ่น: การศึกษาเชิงจำกัด., รายงานผลการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน 2545. อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์. 2531. ภาษาถิ่นตระกูลไทย (พร้อมทั้งตระกูลภาษาต่าง ๆ ในประเทศไทย) ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิจินต์ ภาณุพงศ์. 2529. ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา: โครงการนำร่อง. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวิไล ชีระโรจนารัตน์. 2551. “การใช้เทคนิคทางภูมิศาสตร์ในการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น”. วารสารภาษาและภาษาศาสตร์ 27,1(2551): 1-18.
- ศิริวิไล ชีระโรจนารัตน์และกัลยา ดิงศภัทัย. 2551. “การพัฒนารฐานข้อมูลภูมิศาสตร์ด้านคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์”. วารสารภาษาและภาษาศาสตร์ 26,2(2551): 1-20.
- สมทรง นุรักษ์พัฒน์. 2543. ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น. กรุงเทพฯ: บริษัทเอกพิมพ์ไทจำกัด.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2551. แผนที่ประวัติศาสตร์ และ แผนที่วัฒนธรรมของ (สยาม) ประเทศไทย. นนทบุรี: โรงพิมพ์มติชน ปากเกร็ด.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ. 2547. แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ภาษาอังกฤษ

- Langacker, Ronald W. 1968. Language and its structure : some fundamental linguistic concepts. New York : Harcourt, Brace & World, Inc.
- Rinprom, Chalida. 1987. Studies in Thai Dialects. PhD. Dissertation. University of Copenhagen. Copenhagen. Denmark.
- Somsongke Krishnasreni. 1978. A Collection of Thai Dialect vocabulary by questionnaires. MA thesis in Linguistics. Mahidol University.

Tingsabadh, M.R. Kalaya. 1985. "Thai Dialectology up to the Year 1984." Science of Language Papers 5. (August 1985). 75-102. Linguistics Department, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

ภาคผนวก

ภาคผนวก: ตารางที่ 1: หน่วยย่อยที่ใช้ในโครงการ (หน่วยย่อยที่ 1 - 60)

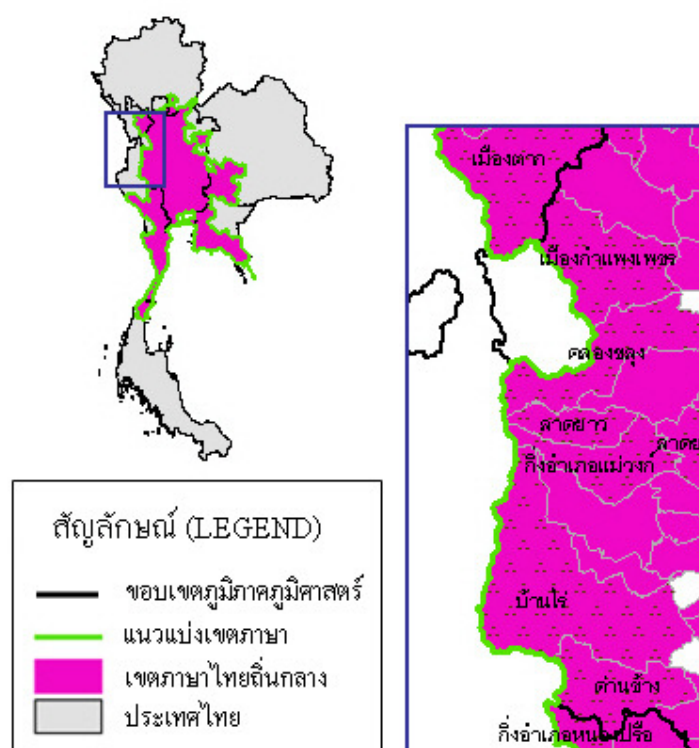
ลำดับที่	หน่วยย่อย	ลำดับที่	หน่วยย่อย	ลำดับที่	หน่วยย่อย
1	จมูก	21	ฝรั่ง	41	แมลงสาบ
2	ปาก	22	น้อยหน้า	42	คางคก
3	ฟัน	23	แดงโม	43	กิ้งก่า
4	ท้ายทอย (ด้านหลังของคอ)	24	มันแกว	44	ปลาช่อน
5	ตัว(ร่างกาย)	25	กะท้อน	45	ปลาไหล
6	สะดือ	26	กล้วยน้ำว้า	46	ลูกน้ำ
7	น่อง (ด้านหลังของขาส่วนที่อยู่ใต้หัวเข่า)	27	มะเขือพวง	47	ค้างคาว
8	ตาตุ่ม (ไตแข็งที่ขึ้นบนผิวหนัง)	28	ถั่วลิสงเตา	48	แมงปอ
9	หู	29	มะระ	49	ผีเสื้อ
10	เสลด (เสมหะ; เมือกที่ออกจากลำคอ)	30	กะชาย	50	นกหัวขวาน
11	ขี้ไคล	31	มันสำปะหลัง	51	ภูเขา
12	หืด (โรคชนิดหนึ่งมีอาการหอบ)	32	หัวปลี	52	น้ำค้าง
13	ลมพิษ (ผื่นคันตามผิวหนัง)	33	พริก	53	เมฆ
14	แผล (แผลสดที่มีเลือดออก)	34	ฟักทอง	54	ตะไคร่น้ำ
15	เหล็กใน (เดือยแหลมที่มีในก้นหรือปลายหางของผึ้งหรือแมงป่อง)	35	ข้าวโพด (ชนิดที่คนรับประทานโดยต้มใส่เกลือ)	55	ตะกอน
16	ครีบ (อวัยวะที่เป็นแผ่นติดกันเป็นพืดอยู่ใต้ท้องและสันหลังของปลา)	36	ข้าวโพด (ชนิดที่เอาไปทำเป็นแป้ง)	56	วุ้นเส้น
17	มะละกอ	37	เม็ดมะม่วงหิมพานต์	57	ข้าวผัด
18	สับปะรด	38	ดอกลั่นทม (ดอกสีขาวหรือแดงเรื่อ ๆ มีกลิ่นหอม)	58	ไข่เจียว (ไข่ที่ตีไข่แดงและไข่ขาวให้เข้ากันแล้วทอดน้ำมัน)
19	พุทรา	39	จิ้งจก	59	กะปิ
20	ขนุน	40	ตุ๊กแก	60	ปลาร้า

ตารางที่ 4.1: หน่วยอรรถที่ใช้ในโครงการ (หน่วยอรรถที่ 61 - 120)

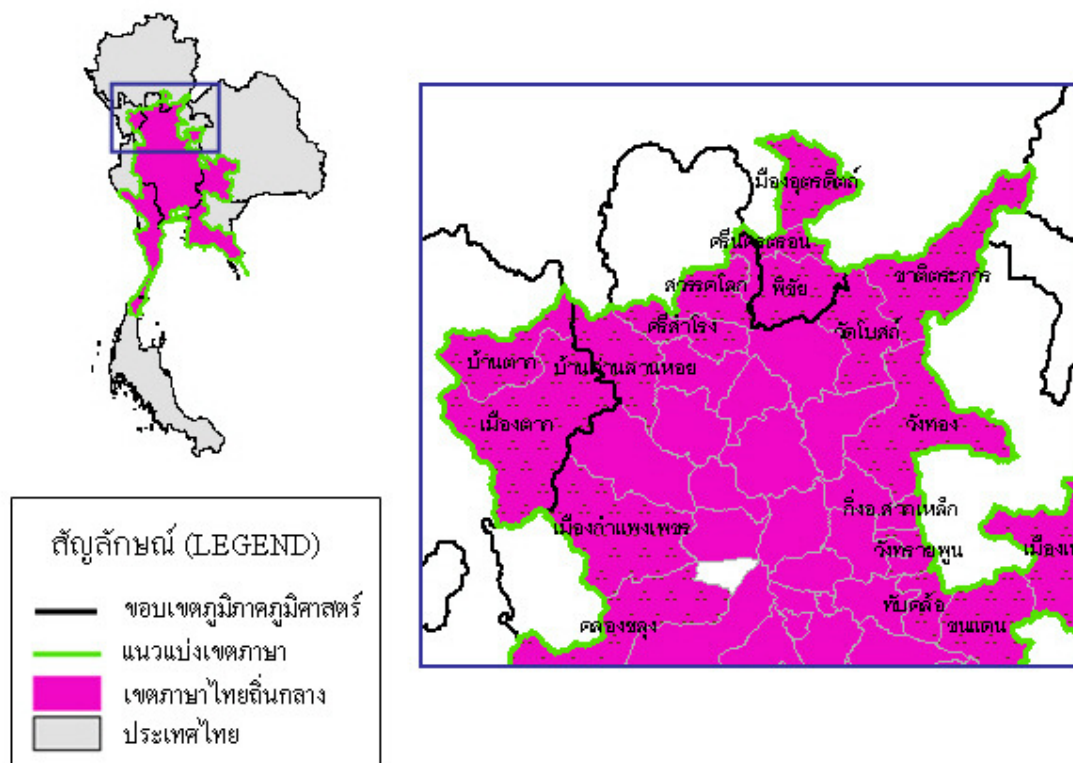
ลำดับที่	หน่วยอรรถ	ลำดับที่	หน่วยอรรถ	ลำดับที่	หน่วยอรรถ
61	ส้มตำ	81	กระต่ายขูดมะพร้าว	101	พระ
62	ขนมจีน	82	กะละมัง	102	เณร
63	ข้าวคั้มมัด	83	ตะปู	103	แม่จี
64	ปาต่องไก่	84	เสื่อ	104	ชายหนุ่ม
65	เลาก้วย	85	ตะกร้า	105	ปู่ย่า (พ่อ/แม่ของพ่อ)
66	หอย	86	กระบุง	106	ตา/ยาย (พ่อ/แม่ของแม่)
67	กำไล	87	กระทง	107	พี่ชาย/พี่สาว
68	ตุ้มหู	88	ตุ้มไก่อ	108	พี่สะใภ้ (เมียของพี่ชาย)
69	เข็มขัด	89	ไม้กวาด	109	พ่อตา/แม่ยาย
70	กางเกง	90	ไฟฉาย	110	น้องชายของพ่อ
71	ผ้าขาวม้า	91	กระดาม	111	น้องสาวของพ่อ
72	ผ้าห่ม	92	กรรไกร	112	น้องชายของแม่
73	ร่ม	93	พัด	113	น้องสาวของแม่
74	กระดุม	94	กะจก	114	กำนัน
75	ช้อน	95	จอบ	115	ผู้ใหญ่บ้าน
76	แก้ว	96	กะลา	116	เท่าไหร่
77	ไม้ขีดไฟ	97	เปล	117	เมื่อไร
78	จี้ได้ (ใช้จุดเวลาต่อไฟ)	98	ขี้ข้าว	118	พรงนี้
79	เสวียนรองหม้อ	99	สะพาน	119	มะริน
80	ตะหลิว	100	หน้าต่าง	120	วันนี้

ตารางที่ 4.1: หน่วยย่อยที่ใช้ในโครงการ (หน่วยย่อยที่ 121 - 170)

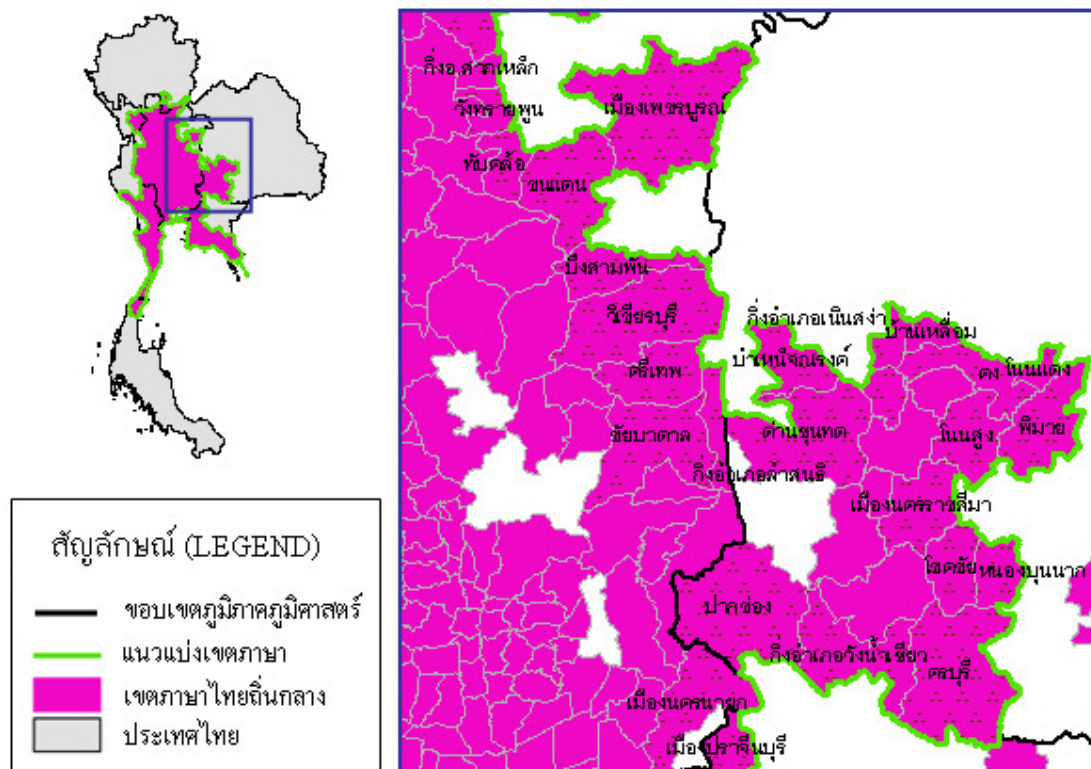
ลำดับที่	หน่วยย่อย	ลำดับที่	หน่วยย่อย	ลำดับที่	หน่วยย่อย
121	ตอนเย็น	141	คลุมโปง (นอนเอาผ้าคลุมหัวและตัวทั้งหมด)	161	ขยัน
122	เคี้ยวนี้	142	เป็นห่วง	162	ฉลาด
123	ทิสเหนือ/ทิสใต้	143	เบียด (หมายถึง อัดกันแน่น)	163	ดู (เช่น หมาดู)
124	พุด	144	รำคาญ	164	นาน
125	เรียก	145	เบื้อ	165	ใกล้
126	ดู	146	กลัว (เช่น กลัวผี)	166	เร็ว
127	กัด (เช่น หมากัดคน)	147	สงสาร	167	(คน) ไร่
128	เดิน	148	คิดถึง	168	ข้าวเช้า (ข้าวมื้อแรกของวัน)
129	วิ่ง	149	เวียนหัว	169	ข้าวกลางวัน (ข้าวมื้อที่สองของวัน)
130	รีบ	150	เป็นเหน็บ	170	ข้าวเย็น (ข้าวมื้อสุดท้ายของวัน)
131	ทำงาน		เธอ (ลมออกมาทางปากเวลาจับประตูปิดมามาก ๆ)		
132	ปอก	151			
133	ตัด (เช่น ตัดไม้ใหญ่)	152	ก่อไฟ		
134	ล้าง (เช่น ล้างกระเป๋)	153	โกรธ		
135	นินทา	154	ขาด (เช่น ผ้าขาด)		
136	โกหก	155	แพ้ง (ลูก)		
137	หก	156	อ่อย		
138	ปรอย ๆ (เช่น ฝนตกปรอย ๆ)	157	เปรี้ยว		
139	โกน (เช่น โกนผมก่อนบวช)	158	สนุก		
140	ละเมอ	159	อ้วน		
		160	ผอม		

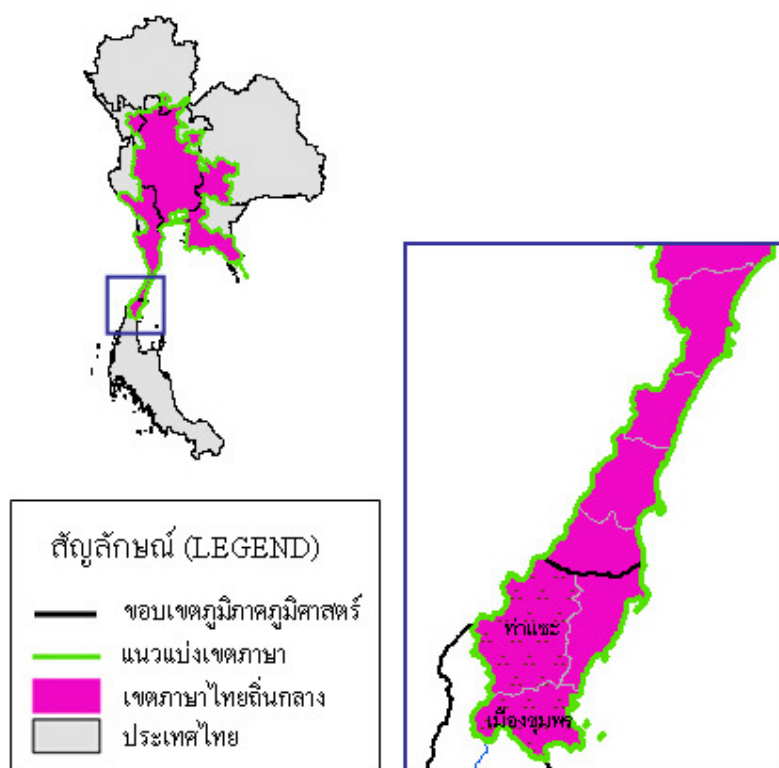
ภาพที่ 1-1 แนวแบ่งเขตภาษาในบริเวณภาคกลางด้านทิศตะวันตกของประเทศไทย

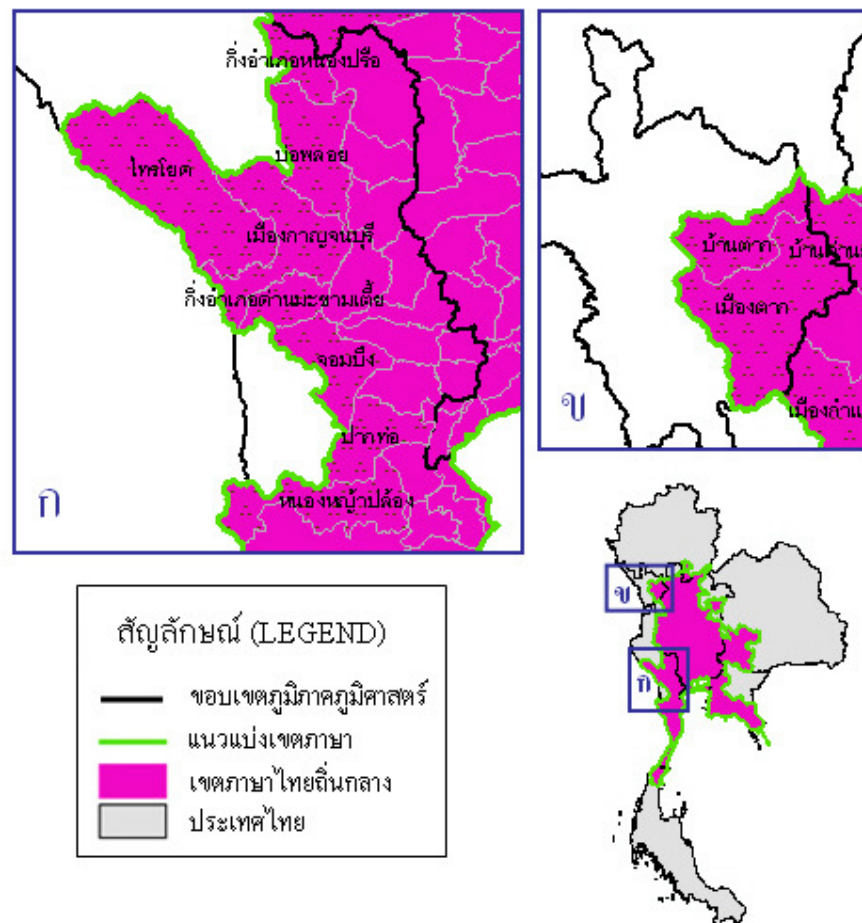
ภาพที่ 1-2 แนวแบ่งเขตภาษาในบริเวณภาคกลางตอนบนและภาคเหนือของประเทศไทย

ภาพที่ 1-3 แนวแบ่งเขตภาษาในบริเวณภาคกลางตอนล่างและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ภาพที่1-5 แนวแบ่งเขตภาษาในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย

ภาพที่ 1-6 แนวแบ่งเขตภาษาในบริเวณภาคตะวันตกของประเทศไทย